

Ю. О. Седляр*Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка***ДИПЛОМАТІЯ САНКЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: НА ПРИКЛАДІ СУДАНСЬКОГО ЕПІЗОДУ**

Розглянуто ефективність дипломатії санкцій Європейського Союзу (ЄС) на прикладі Судану. У ході дослідження виявлено, що основними цілями, які обумовили застосування санкцій проти Судану, стали підтримка демократії і захист прав і свобод людини. Аналіз основних документів ЄС з політики санкцій проти Судану дозволяє стверджувати, що конфігурація санкційних заходів обмежувалась скасуванням надання допомоги з розвитку, а також ембарго на поставки озброєнь та товарів подвійного призначення. На підставі вивчення основних чинників, які обумовлюють ефективність політики санкцій ЄС, автор робить висновок про її низький потенціал у вирішенні суданської кризи.

Ключові слова: дипломатія санкцій, Європейський Союз, спільна зовнішня і безпекова політика, Судан, суданський конфлікт, регіональна безпека.

Важливість вивчення європейського досвіду з реалізації політики санкцій в Україні зумовлюється рядом обставин, серед яких варто виділити такі: по-перше, поширеною дипломатичною практикою Європейського Союзу (ЄС) з реалізації санкційних заходів для підтримки миру і безпеки, захисту демократії та основних прав і свобод людини; по-друге, контрверсійністю процесу застосування міжнародних санкцій, що пояснюється специфікою впливу даного інструменту зовнішньої політики та механізму підтримки миру і безпеки, адже він здатний не лише призвести до неочікуваних негативних наслідків в політичній, фінансово-економічній та гуманітарній сферах цільової держави, але і завдати руйнівного впливу на треті країни, обмежити їх державний суверенітет, підірвати їх могутність і, тим самим, спричинити протилежний очікуваному міжнародно-політичний ефект. У контексті вище вказаного дослідження дипломатії санкцій ЄС у вітчизняній міжнародно-політичній науці важко переоцінити, адже дозволить прогнозувати траєкторію політичного розвитку цільової держави, регіону, у разі застосування санкцій проти держав, що становлять винятковий інтерес для національної безпеки України. Крім того, недостатнє розкриття цієї проблеми на теоретичному рівні, лакуна, що заповнюється поодинокими працями В. Бруза, С. Галаки, О. Микал, О. Пахіля, С. Романенка, обумовлює науковий інтерес автора до даної тематики.

Приклад Судану є показовим у складному взаємовпливі санкційної політики, здійснюваної у рамках ЄС та ООН. ЄС припинив надання Судану допомоги у розвитку в 1990 р. та наклав ембарго на поставки озброєнь у 1994 р. ООН запровадила серію міжнародних санкцій у період між 1996 та 2001 рр., однак, ці дії не включали ембарго на поставку зброї. Лише у 2004 р. Рада Безпеки ООН частково посилила політику ембарго ЄС на поставки озброєнь у контексті міжнародного реагування на конфлікт в Дарфурі 2003 р. (п. 9 Резолюції РБ ООН 1556 (2004)) [1]. Наступного року РБ ООН доповнила набір санкційних заходів обмеженнями на пересування (Резолюція РБ ООН 1591 (2005)) [1], що згодом було деталізовано в документі № 1945 Ради Безпеки ООН 2010 р. [3] Тож, здійснений автором аналіз враховуватиме, насамперед, ті санкційні заходи, що було запроваджено ЄС, а саме – згортання програм економічного співробітництва, скорочення допомоги у розвитку та ембарго на поставки озброєнь. Аналіз суданського епізоду застосування міжнародних санкцій у контексті зовнішньополітичної діяльності ЄС обґрунтовується й тим, що саме європейські країни виступили ініціатором реалізації примусового впливу на Хартум для розв'язання конфлікту в державі, покращення прав і свобод громадян, просування демократії.

У Судані конфлікт між арабсько-ісламським населенням Півночі та негроїдними народами Півдня тривав десятиліттями з 1955 р., що призвело до двох громадянських війн (1955-1972 рр.; 1983-2005 рр.) і не завершився навіть після набуття незалежності Південного Судану у липні 2011 р. За своїми гуманітарними наслідками суданське збройне протистояння стало одним із найбільш трагічних збройних конфліктів другої половини ХХ ст., що забрало життя близько 2 млн. осіб, а ще 4 млн. стали біженцями [5, с. 303].

Високий ступінь інтернаціоналізації суданського конфлікту, залучення до нього у різних формах, як сусідніх із Суданом країн, так і зацікавлених у його ресурсах потужних світових акторів, об'єктивно змушувало останніх долучатися до його вирішення, насамперед, через політику санкцій. Російський спеціаліст-африканіст С. Серегичев підкреслив, що така стратегія стала реакцією на ситуацію, аби вона не вийшла з-під контролю, на досягнення конкретного результату [4]. Пояснюючи політичний зміст міжнародних

санкцій С. Серегичев заявив, що «це не нова загроза Хартуму, а спроба вивести діалог з ним на новий рівень – рівень ухвали рішень, а не багаторічних дискусій. Вони впливають дуже грамотно... чітко окреслюють, чого прагнуть досягнути в обмін на скасування чи пом'якшення режиму санкцій» [4].

Головною причиною ескалації насилля, що призвела до залучення санкційного тиску з боку Європейського Співтовариства, стала політика «арабізації» та «ісламізації» країни, яку ініціював тодішній президент Дж. Німейрі і продовжив нинішній керманіч Хартуму О. Аль-Башир. Крім того, до етно-релігійних протиріч додалися економічні – і після початку, у 1980-х рр., видобутку нафти на Півдні, конфлікт став ще й боротьбою за контроль над енергетичними ресурсами регіону. Ключовими супротивниками центрального уряду стала Суданська народно-визвольна армія (СНВА) на чолі з Дж. Гарангом, та її політичне крило – Суданський народно-визвольний рух (СНВР). Специфікою цього етапу збройного протистояння стало те, що до нього додалися антиурядові виступи в інших регіонах країни, гострі міжплемінні сутички та боротьба фракцій на Півдні [6, с. 267]. Разом із тим, незважаючи на масові порушення прав людини, підтримку терористичних груп Судан до 1989 р. отримувал від Європейського Співтовариства допомогу за програмами сприяння із розвитку [21, с. 68].

Докорінно ситуація змінилася на гірше після військового перевороту 1989 р. і приходу до влади О. Аль-Башира. Порушення політичних, громадянських прав та свобод набули небачених до того розмахів, бомбові удари по мирному населенню на Півдні, рабство та масована підтримка міжнародного тероризму – всі ці явища стали типовими для політичного життя в Судані [21, с. 68].

Аби вплинути на політику Хартуму в сфері захисту прав людини і демократії, а також примусити останній до миру, у 1990 р. Європейське Співтовариство припинило надання Судану допомоги з розвитку відповідно до ст. 366а Ломейської угоди IV, а також запровадило проти нього політико-дипломатичні санкції [21, с. 68]. Економічні санкції ЄЕС проти Судану проявилися у припиненні ЄФР фінансування програм з розвитку в обсязі 103 млн. євро [18, с. 20]. До того ж, в 7-ому та 8-ому фондах ЄФР не закладалося надання Хартуму допомоги на розвиток [18, с. 20]. 15 березня 1994 р. конфігурація санкційної політики Євросоюзу проти Судану була посилена за рахунок введення «ембарго на поставки озброєнь, амуніції та військового обладнання» (ст. 1 документу Ради ЄС 94/165/CFSP) [15, с. 1].

Проте суданський епізод із застосування політики санкцій ЄС став красномовною ілюстрацією того, що санкційні заходи Європейського Союзу є неефективним інструментом урегулювання міжнародних конфліктів у так званих «failed states» [18, с. 8-9]. К. Портела, експерт з політики санкцій ЄС, називає причиною провалу санкційних заходів проти Судану ту обставину, що Співтовариство, згорнувши програми економічної співпраці із Хартумом, більше ніж 80 % колишніх донорських ресурсів перенаправило на гуманітарні цілі [21, с. 68]. І дійсно, 1994 р., коли набір санкційних заходів ЄС проти Судану було розширено, організація суттєво збільшила обсяги гуманітарної допомоги жертвам війни та стихійних лих, довівши їх до рівня 206 млн. євро [18, с. 21]. З часом, самий Брюссель визнав, що гуманітарна допомога в умовах дії санкційних заходів не тільки стала провальною у спробі підвищити можливості в Судані до розбудови миру, а й мала протилежні наслідки. Зокрема, Європейська Комісія в 2000 р. змушена була констатувати, що економіка війни Судану отримувала користь від гуманітарної допомоги, особливо на півдні, підкреслюючи, що, «надання довгострокової гуманітарної допомоги створювало економічну та політичну залежність, підігрівало економіку війни та розпалювало конфлікти, маючи зворотній ефект та підживляючи розвиток місцевих громад» [21, с. 68]. Визнання цього факту підштовхнуло Європейський Союз до переоцінки параметрів санкційної політики, обмеживши її ембарго на поставки озброєнь.

У листопаді 1999 р. ЄС відновив політичний діалог із Суданом. Заміна Ломейських угод Договором Котону дозволила Європейському Союзу поновити співпрацю з розвитку при умові, що влада в Хартумі піде шляхом встановлення громадянських прав, демократизації та докладе зусиль до мирного вирішення військового конфлікту. У пояснювальній записці щодо Судану, яку було опубліковано у 2000 р., Європейська Комісія заявляла, що рішення про припинення економічних санкцій та відновлення політичного діалогу було прийнято, «базуючись на реальному, хоча й все ще не достатньому поліпшенні становища, яке продемонстрував суданський уряд в сферах, що особливо критикувалися у минулому, а саме стосовно громадянських прав, демократії та свобод слова та релігії». У записці йшлося про те, що «поновлення діалогу ЄС-Судан є єдиним шляхом впливу, який може бути використаним для Судану, особливо в області громадянських прав та демократизації» [21, с. 68]. З точки зору Т. Летінена, політичне рішення про скасування економічних санкцій ЄС проти Судану було вмотивоване й тим, що ситуація в Судані по політичним та

основним правам людини була кращою, ніж в деяких державах АКТ, котрі не були піддані дії санкцій і з якими Євросоюз співпрацював у повному обсязі. Це піднімало проблему існування «подвійних стандартів» в політиці ЄС відносно країн АКТ [18, с. 20].

У результаті дії санкційної політики, насамперед, ЄС і Сполучених Штатів надання допомоги з розвитку Судану скоротилося з пікового 1985 р. в обсязі 1, 907 млн. дол. США до 100 млн. дол. США в 1996 р. [30, с. 3]. Водночас результативність політики економічних санкцій в Судані неможливо встановити, адже збройне протистояння ворогуючих сторін фактично зруйнувало економіку (щорічні соціально-економічні збитки від війни оцінювалися на рівні 1-1, 5 млрд. дол. США [7]), у багатьох районах країни головним завданням населення стала боротьба за фізичне виживання в умовах перманентних воєнних дій.

Зниженню політичної ефективності антисуданських економічних санкцій, на думку фахівців International Crisis Group, слугувало й те, що Судан є багатою на нафту країною, лівова частка прибутків від продажу якої спрямовувалася на розвиток Хартуму та прилеглих районів (приблизно 70 % усіх зовнішніх фінансових надходжень до Судану направлялися до штату Хартум), аби зміцнити тут підтримку існуючого режиму, тоді як інші регіони ігнорувалися.

Що стосується європейської політики ембарго на поставки озброєнь та воєнних матеріалів, то вона також показала свою низьку ефективність у врегулюванні збройного конфлікту, підтвердженням чому став Дарфурський конфлікт 2003 р., етнічні чистки 2004 р. І хоча Євросоюз після розпалення конфлікту в Дарфурі в 2003-2004 рр. прагнув посилити дію ембарго новими економічними санкціями, аби примусити ворогуючі сторони до миру, він все ж таки не ризикнув цього зробити, побоюючись того, аби вони не зірвали на завершальній стадії переговори по підписанню Всеохоплюючої мирної угоди (ВМУ) [28, с. 5]. Натомість Брюссель надав перевагу зміцненню ембарго на поставки озброєнь, що було закріплено у відповідних документах Європейського Союзу – у Спільних позиціях Ради 2004/31/CFSP [11], Директиві Ради ЄС № 131/2004 [9], Спільних позиціях Ради ЄС 2004/510/CFSP [12], Спільних позиціях Ради ЄС 2005/411/CFSP [13], Директиві Ради ЄС № 838/2005 [10].

Ретельне вивчення змісту вище вказаних санкційних документів Європейського Союзу проти Судану надає можливість автору констатувати, що нові параметри стратегії ембарго розширювались за рахунок заборони військово-технічного співробітництва держав-членів із Суданом, адже з моменту їх ухвали політика санкцій визначалась й заборонаю на «надання технічної допомоги, фінансової допомоги, що відноситься до поставок озброєнь» [11]. Ст. 1 Спільних позицій Ради 2004/31/CFSP уточнювала, що відтепер заборонялося «сприяти, продавати, пропонувати чи здійснювати технічну допомогу, виступати посередником або надавати інші послуги, що стосуються воєнної діяльності та її забезпечення, виробництва, підтримки і використання озброєнь і військових матеріалів, включаючи амуніцію, транспортні засоби військового призначення і обладнання, технології напіввійськового призначення» [11]. До того ж, наголошувалось, що заборона розповсюджується й на «фінансування чи виділення фінансової допомоги, що стосується воєнної діяльності, зокрема надання грантів, позик чи експортних страхових гарантій, які можуть бути використані для продажу, покупки, передачі чи експорту озброєнь та матеріалів для їх обслуговування» [11, с. 55].

Метою ж посиленої політики санкцій Євросоюзу проти Судану було визначено «сприяти встановленню тривалого миру та злагоди на території Судану» [11, с. 55], що у подальшому уточнювалася відповідно до поточної ситуації та проміжних установок, націлених на її реалізацію. Зокрема, Спільні позиції Ради ЄС 2004/510/CFSP деталізують спрямованість політики ембарго «виходячи із розвитку ситуації в Судані та регіоні станом на момент підписання 8 квітня 2004 р. Угоди про припинення вогню з гуманітарних цілей», а тому націлює санкційні заходи сприяти «визначеним планам по розміщенню комісії Африканського Союзу з припинення вогню», підтримувати зусилля «ЄС, ООН й Африканського Союзу з проведення операцій по кризовому врегулюванню» [12]. Спільні позиції Ради ЄС 2005/411/CFSP обґрунтовують санкційну політику необхідністю локалізації діяльності бойовиків «джанджавіду» [13, с. 25]. Що стосується Директиви Ради ЄС № 838/2005, то вона синхронізує установки європейської політики санкцій із загальною лінією санкційної стратегії ООН (Резолюція Ради Безпеки 1591 (2005)) [26] та наголошує, що пролонгація дії санкційних заходів виходить із тієї обставини, що «продовжуються суттєві порушення Нджаменської Угоди про припинення вогню від 8 квітня 2004 р. і Протоколу, підписаного в Абуджі 9 листопада 2004 р., всіма сторонами Дарфур та неспроможністю уряду Судану, повстанських сил і всіх інших збройних груп Дарфур дотримуватися досягнутих домовленостей і вимог Ради Безпеки ООН, вказаних

у резолюції 1591» [10, с. 3].

Якщо ж казати про конфігурацію санкційної політики, то слід підкреслити, що Директива Ради ЄС № 131/2004 [9] й Спільні позиції Ради ЄС 2004/510/CFSP [12] фактично повторюють коло санкційних заходів, викладених в документі 2004/31/CFSP, додавши їх окремішніми цільовими обмеженнями для суданських політичних лідерів, які перешкоджають встановленню миру в Судані чи порушують ембарго. Тож, на думку автора, їх змістовне наповнення істотно не впливає на модель політики санкцій ЄС, окресленої у базисному документі – Спільних позиціях Ради 2004/31/CFSP. Документи 2005/411/CFSP і № 838/2005 не вносять принципових змін до параметрів політики санкцій ЄС, хоча й ухвалюються для її узгодженості із настановами ООН, адже міжнародні санкції Організації Об'єднаних Націй не виходять за межі санкційної політики Євросоюзу, а навіть представлені в її урізаній змістовній конструкції.

Отже, вивчення документів ЄС по антисуданським санкціям дозволяє нам заявляти про поступальність Брюсселю в політиці ембарго на поставки озброєнь і навіть про налаштованість на її зміцнення. З іншого боку, аналіз джерельної бази Європейського Союзу по санкціям проти Судану викриває окремі недогляди в їх доктринальному забезпеченні. Так, поза увагою європейських дипломатів лишилося питання належного інституційного забезпечення санкційних заходів, до упущень можна віднести й відсутність концептуальної платформи з організації зовнішньополітичної роботи по залученню до політики санкцій ЄС держав геополітичного довкілля Судану.

Важливим чинником, що діяв на зниження ефективності ембарго на поставки озброєнь у врегулюванні конфліктів в Африці, у тому числі й Судані, спеціалісти по санкційній політиці ЄС, як М. Бжоска [8, с. 214], Е. Роджерс [22] називають складну процедуру імплементації політики санкцій, що зумовлювалася напругою на кордонах із сусідніми державами, зокрема Чадом, Угандою, Еритреєю, Ефіопією, Демократичною Республікою Конго, спровокованою великим потоком біженців і внутрішньополітичною нестабільністю в цих державах. У свою чергу, висока турбулентність геополітичного оточення Судану унеможлиблювала для ЄС здійснення моніторингової функції по реалізації санкційної політики, що негативно позначалося на її ефективності при врегулюванні конфлікту [32, с. 27]. К. Портела, зі своєї сторони, зосереджує увагу на тому, що в суданському епізоді підхід Європейського Союзу до реалізації політики санкцій страждає від того факту, що ЄС має працювати у рамках, які було створено для здійснення примусового впливу на відносно стабільні країни, тобто без внутрішніх збройних конфліктів, уряди яких здатні контролювати більшість території держави [21, с. 68].

«Прозорість» кордонів, дезорганізація політичного простору як в самому Судані, так і в сусідніх державах, окремі політичні і ділові кола яких були зацікавлені у збереженні високого конфліктного потенціалу в Дарфурі, навпаки виступали тією обставиною, що створювала додаткові можливості для ухилення від міжнародних санкцій. Так, за даними Стокгольмського інституту досліджень проблем миру, до 2009 р. зброя постачалася в регіон Дарфуру з дозволу уряду Чаду. Як підкреслюють воєнні аналітики шведського наукового центру, урядовці Чаду безпосередньо були задіяні у тінювих схемах доставки озброєнь в Дарфур, ймовірно, вони мали в цьому підтримку з боку Еритреї [31]. Група експертів ООН встановила, що конфліктуючі сторони також отримували зброю з Лівії за посередництва колишнього лівійського лідера М. Каддафі [29]. Кенія, зі своєї сторони, була транзитною територією через яку направлялися озброєння до Південного Судану, насамперед, з Росії (воєнні транспортні гелікоптери Мі-17В-5) та України (110 танків Т-72) [19].

Зарубіжні поставки озброєнь всупереч ембарго ЄС вивели воєнну індустрію Судану станом на 2011 р. на лідерські позиції в субрегіоні Північно-Східної Африки, що поступалась за обсягами виробництва лише Ефіопії та Нігерії. За даними Стокгольмського інституту досліджень проблем миру, виробництво зброї в Судані здійснювалось переважно Воєнно-промисловою Корпорацією (ВПК), що була заснована на початку 1990-х рр. [32, с. 8].

Аналітичні матеріали Стокгольмського інституту досліджень проблем миру вказують на те, що ВПК суттєво додала у виробничих потужностях в 1996-1997 рр., насамперед, завдяки імпорту необхідних технологій з Болгарії, Пакистану та України [19]. До того ж, воєнні технології та озброєння постачалися Китаєм, Іраном та Пакистаном, інтенсивність військово-технічної кооперації яких із Суданом значно посилилась в цей період [32, с. 8]. Вказані поставки дозволили Судану налагодити виробництво танку Т-55, танку моделі 85-2, бронетранспортеру WZ-501, модернізувати артилерійські комплекси радянської зборки [32, с. 8]. Компоненти для збирання танку Т-55 доставлялися протягом 2006 р. з Ірану, модернізації артилерійських установок – з Болгарії упродовж 1995-2002 рр. [24]. Воєнно-технічна допомога Китаю та Росії дозволила Судану налагодити серійне виробництво

легких літаків, України – гелікоптерів АК1-3, Сербії – літаків класу UTVA-75 [16, с. 581]. Ці ж країни надавали технічну допомогу при виробництві транспортної авіації [23]. Запуску у серійне виробництво стрілецької зброї сприяли поставки технологій та військово-технічна допомога Північної Кореї [32, с. 9]. Між тим у 2000-х рр. КНДР поступилася суданським ринком Китаю, який протягом 2001–2006 рр. збільшив поставки стрілецької зброї у 137 разів [17], довівши свою частку у структурі суданського імпорту даного виду озброєнь до 90% [20]. Дані британських воєнних аналітиків, представлених в Палаті Лордів 2011 р., також засвідчують, що експорт воєнних технологій та озброєнь з Китаю, Росії та України знижував ефективність ембарго ЄС для врегулювання конфлікту в Судані [27]. Аналогічні канали поставок озброєнь попри введене ембарго відзначалися і в документах ООН.

Як резюмує С. Веземан зі Стокгольмського інституту досліджень проблем миру: «варіантом остаточного вирішення проблеми могло би стати застосування ембарго на весь Судан. Але цей інструмент на даний момент не може бути використаний, адже міжнародне співтовариство негативно ставиться до нього як до способу вирішення конфлікту» [2]. Уточнюючи думку шведського спеціаліста, його колега з Китаю Жань Чюнь зауважує, що після запровадження Заходом санкційних заходів проти Судану, останній розвернувся на Схід, і почав розбудовувати більші тісні відносини з Індією, Іраном, Китаєм, Малайзією. За словами експерта Шанхайського інституту міжнародних досліджень Жана Чюня, «Судан завжди мав альтернативну стратегію, балансуючи між різними сторонами. Тому для досягнення всеосяжного і раціонального рішення Дарфурської кризи, переконання й експлуатація м'якої сили краще, ніж примус і санкції» [33, с. 61].

Здобуття незалежності Південним Суданом в 2011 р. не стало чинником розв'язання суперечностей, відтепер найбільш гострі протиріччя викликають питання про делімітацію кордонів, передусім відносно статусу і кордони спірної території Аб'ей, на півдні штату Південний Кордофан. Гострота питання про приналежність Аб'ейю пояснюється тим, що саме в цьому районі видобувається приблизно чверть усієї суданської нафти. Більшість нафтових резервів таким чином опиняється або на території вже незалежного Півдня, або у спірних прикордонних районах (таких як Аб'ей, територіальна приналежність якого, за ВМУ (гл. 4, п. 1. 3), також має визначатися на місцевому референдумі, а Хартум збереже лише контроль над транзитом південної нафти, яка вивозиться через Порт-Судан. Тому саме питання забезпечення контролю над нафтовими ресурсами, зокрема контролю над нафтоносними регіонами, провокує подальше насилля між Півднем і Північчю [25]. Тож, торгівля зброєю й надалі у значній ступені визначатиме динаміку протистояння Судану та тепер вже незалежного Південного Судану, ставатиме ключовим фактором боротьби за владу та зміни правлячих сил в обох державах, яку Європейський Союз продовжуватиме обмежувати санкційними заходами тепер вже по відношенню до Судану та Південного Судану (Рішення Ради ЄС 2011/423/CFSP від 18 липня 2011 р.) [14].

Отже, дослідження практичного досвіду ЄС з реалізації політики санкцій на прикладі Судану доводить у цілому її низьку ефективність з досягнення поставлених цілей через непослідовність реалізації санкцій державами-членами; слабкість суданських державних інститутів, які унеможливлювали визначення траєкторії політичного розвитку Судану упродовж дії санкційних заходів; інтернаціоналізацію конфлікту на глобальному і регіональному рівнях.

Бібліографічні посилання:

1. Комитет Совета Безопасности, учрежденный резолюцией 1591 (2005) по Судану. О Комитете [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/sc/committees/1591/>
2. Максименко С., Монахова Ю. Суданский раздор / С. Максименко, Ю. Монахова [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://rus.ruvr.ru/2012_03_28/69876524/
3. Резолюция 1945 принятая Советом Безопасности на его 6401-м заседании 14 октября 2010 г. S/RES/1945 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/584/35/PDF/N1058435.pdf?OpenElement>
4. Сурков Н. Обама пытается развязать суданский узел. Белый дом намерен добиться сдвигов в ближайшие полгода / Н. Сурков [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ng.ru/world/2009-10-21/8_sudan.html
5. Тихомиров Н. Авторитаризм, демократические процессы и урегулирование внутрисуданских конфликтов / Н. Тихомиров // Ближний Восток и современность. Сборник статей (выпуск двадцать седьмой). – М.: Институт Ближнего Востока, Институт Востоковедения РАН, 2006. – С. 303–319.
6. Шуляк С. Незалежність Південного Судану: інтереси та позиції регіональних гравців / С. Шуляк // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – Серія: Питання політології. – 2010. – № 912. – С. 265 – 272.
7. Юрченко В. Юг Судана: война без победителей / В. Юрченко [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.iimes.ru/rus/stat/2002/17-10-02.htm>
8. Brzoska M. Gesielte Sanktionen als Mittel der Konflikteinhegung in Afrika – Erfahrungen und Aussichten / M. Brzoska // Beitrage aus Sicherheitspolitik und Forschung, 2005. – № 4. – S. 209-215.
9. Council Regulation 131/2004 of 26 January 2004 // Official Journal of the European Union. – № L 21. – 2004.

– 28 January. – PP. 1-4.

10. Council Regulation 838/2005 of 30 May 2005 // Official Journal of the European Union. – № L 139. – 2005. – 2 June. – PP. 3-4

11. EU Common Position 2004/31/CFSP // Official Journal of the European Union. – № L 6. – 2004. – 10 January. – PP. 55-56.

12. EU Common Position 2004/510/CFSP // Official Journal of the European Union. – № L 209. – 2004. – 11 June. – P. 28

13. EU Common Position 2005/411/CFSP // Official Journal of the European Union. – № L 139. – 2005. – 2 June. – PP. 25-28

14. EU Common Position 2011/423/CFSP // Official Journal of the European Union. – № L 188. – 2011. – 19 July. – PP. 20-23

15. EU Council Decision 94/165/CFSP // Official Journal of the European Union № L 075. – 1994. – 17 March. – P. 1

16. Jane's all the world's aircraft 2010-2011 / compiler S. Bushell, by P. Jackson (ed.), K. Munson, L. Peacock – 101st ed. – Coulsdon: Jane's Information Group, 2010. – 1034 p.

17. Kelly M. Essay. The Debate over Genocide in Darfur, Sudan / M. Kelly [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://jilp.law.ucdavis.edu/issues/Volume%2018.1/Kelly_PDF.pdf

18. Lehtinen T. The European Union's Political and Development Response to Sudan / T. Lehtinen / European Centre for Development Policy Management (ECDPM): Discussion Paper Maastricht. – 2001. – № 26. – 36 p.

19. Lewis, M., Skirting the Law: Sudan's Post-CPA Arms Flows, Human Security Baseline Assessment (HSBA). // Working Paper: Small Arms Survey, Geneva, №. 18. – 2009. – September [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/working-papers/HSBA-WP-18-Sudan-Post-CPA-Arms-Flows.pdf>

20. Nicholas D. Kristof Prosecuting Genocide / D. Nicholas // New York Times. – 2008. – 17 July. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2008/07/17/opinion/17kristof.html>

21. Portela K. EU Sanctions and Foreign Policy. When and why do they work? / K. Portela. – London: Routledge, 2010. – 206 p.

22. Rogers E. Economic Sanctions and Internal Conflict / E. Rogers in The International Dimensions of Internal Conflict, Cambridge, MA: MIT Press, 1996. – PP. 418-428

23. Russian firm to maintain Sudanese helicopters // Sudan Tribune. – 2009. – 25 August

24. SIPRI Arms Transfers Database <http://www.sipri.org/databases/armstransfers/> and 'Bulgaria court suspends judgments on arms embargo violation case', Sofia News Agency. – 2008. – 28 February. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.novinite.com/view_news.php?id=90813

25. Sudan Whose Oil? Sudan's Oil Industry: Facts and Analysis. – 2008. – April. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ecosonline.org/reports/2008/dossier%20final%20groot%20web.pdf>

26. The Security Council Resolution 1591 (S/RES/1591 (2005)) Adopted by the Security Council at its 5153rd meeting, on 29 March 2005 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.sipri.org/databases/embargoes/eu_arms_embargoes/sudan/1591

27. The EU's Conflict Prevention and Peace-keeping Role in Sudan: Written Evidence House of Lords: London. – 2011. – 11 March. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.parliament.uk/documents/lords-committees/eu-sub-com-c/Sudan/SudanOralWritEvidence.pdf>

28. Tull D. Der Sudan nach dem Naivasha Friedensvertrag: Noch kein Anlass zur Euphorie / D. Tull, Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2005. – 36 S.

29. United Nations, Security Council, Report of the panel of experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan. – 2008. – 1 October., annex to S/2008/647 – 2008. – 11 November. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/documents/HSBA-Sec-Gen-2008-647.pdf>

30. UNDP Country Cooperation Framework (1997–2001) for the Sudan: UN, 2001. – 10 p.

31. Wezeman P. Arms flows to the conflict in Chad / P. Wezeman // SIPRI Background Paper/ – 2009. – August. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=389

32. Wezeman P., Wezeman S., Beraud-Sudreau L. Arms Flows to Sub-Saharan Africa. / P. Wezeman, S. Wezeman, L. Beraud-Sudreau // SIPRI Policy Paper. – 2011. – 30 December.

33. Zhang Chun Possibility of Cooperation: China and EU in Darfur / Chun Zhang // International Review. – 2008. – № 2. – PP. 55-82

Седляр Ю. А. Дипломатия санкций Европейского Союза: на примере суданского эпизода.

Рассмотрена эффективность дипломатии санкций Европейского Союза (ЕС) на примере Судана. В ходе исследования установлено, что основными целями, которые обусловили применение санкций против Судана, стали поддержка демократии и защита прав и свобод человека. Анализ основных документов ЕС по политике санкций против Судана позволяет утверждать, что конфигурация санкций ограничивалась сокращением программ оказания помощи в развитии, а также эмбарго на поставки вооружений и товаров двойного назначения. Изучение факторов, определяющих эффективность политики санкций ЕС, позволило автору сделать вывод о ее низком потенциале в разрешении суданского кризиса.

Ключевые слова: дипломатия санкций, Европейский Союз, общая внешняя политика и политика безопасности, Судан, суданский конфликт, региональная безопасность.

Sedlyar Yu. Sanctions Diplomacy of the European Union: the Case of Sudan.

Sanctions are becoming increasingly central to shaping strategic outcomes in the XXI century. They afford great powers, like the European Union, a means by which to seek to influence the behavior of states, to demonstrate international leadership, to express common values for the benefit of the international community at large. Moreover, they often serve as an appropriate tool to prevent deadly conflicts in different geopolitical regions. In this light, it is getting more important for analysts in international relations around the world to research one of the most salient crises of the current world politics – the Sudan conflict in the context of the sanctions diplomacy of the EU.

The EU's sanctions diplomacy against Sudan is specific in three respects. First, it exemplifies how sanctions fatigue sets in where they fail to produce results for a long period of time. Second, sanctions policy highlighted

the fact that the suspension of aid was not only failing to deliver the right foreign policy results, but was actually aggravating the situation by fuelling the war economy. In addition, the case of Sudan presents a complicated interplay between sanctions imposed by the EU and the UN.

Analysis of the legal framework of the EU sanctions policy in Sudan leads author to conclusion that it was designed by the suspension of the development aid, arms embargo and embargo on dual-use goods. As it's defined in the official documents, the EU sanctions diplomacy in Sudan was aimed to cease fire and in this way to resolve conflict among North and South, to support democracy and to provide human rights and freedoms.

Assessment of the efficiency of the EU sanctions diplomacy in Sudan proves that it is not enough appropriate tool to Sudan conflict resolution. Among factors, that impact negatively on the EU sanctions policy in Sudan, are non-compliance of sanctions by international community, for example, countries like China, Russia, Iran, North Korea amply supplied Sudan with arms; abnormal political circumstances, with part of the territory under the control of the rebel forces.

Keywords: sanctions diplomacy, the European Union, the Common Foreign and Security Policy, Sudan, conflict in Sudan, regional security.

Надійшла до редколегії 01.03.2013 р.

УДК 378.091

Ю. Г. Стежко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Відбивається авторське уявлення про соціалізацію особистості у формі дискусії на суспільно-політичну тематику при вивченні іноземної мови. Проблемність наведеного матеріалу криється в характеристиці ролі політичних партій в інституалізації стосунків особистості та держави, визначенні взаємобумовленості типу демократії та національної ментальності.

Ключові слова: дискусія, демократія, політична партія, ментальність, громадянське суспільство.

Проблема формування громадянського суспільства як складової стратегії інтеграції в співтовариство країн розвинутої демократії є на вістрі всієї системи освіти, насамперед вищої, позаяк майбутнє суспільства, як відомо, закладається освітою. Проте в освітянських колах панує думка, що формування політичної культури є цариною лише суспільствознавчих та політологічних дисципліни. Не заперечуючи їх провідної ролі в формуванні особистості, все ж розв'язання проблеми нами бачиться в більш широкому сенсі -- як завдання всього циклу соціально-гуманітарних дисциплін, і не останню роль в цьому процесі має відіграти вивчення іноземних мов на тлі знань з країнознавства та здатності до аналізу складних суспільно-політичних процесів.

Сучасна парадигма освіти розглядає громадянське становлення особистості як складний, нелінійний, багатофакторний процес, що потребує міждисциплінарного підходу, а відповідно і нової методології – методології трансдисциплінарних зв'язків, а разом з тим і відповідних методів реалізації мети із множини можливостей в залежності від детермінуючих цей вибір ситуативних факторів.

Найбільш ефективною методикою вивчення іноземної мови, за загальним визнанням, є дискусія на проблемному матеріалі, котрий викликає живий інтерес у мислячої молоді, сповненої усвідомлення власної ролі в розбудові демократичного майбутнього нації. Комунікативність – це соціально-психологічний феномен, що містить у собі багатоаспектність духовного буття людини, наразі спілкування є її іманентною потребою. Тож на методичному рівні розвитку діалогічного мовлення присвячено чимало робіт, зокрема варто звернути увагу на розробки Ю. Пассова, Т. Савенко, В. Скалкіна, Н. Складенко. Однак увага лінгвістів-науковців та практичних педагогів в розробках методики, виборі тематики діалогічного мовлення, головно, прикута до проблеми розв'язання лексико-семантичних, рідше лінгвокультурних завдань і зовсім не приділяється увага факторам, які формують особистість як громадянина, перш за все таким питанням як зацікавленість студентства в соціально-політичній дискусії. Найбільш вживаною є тематика щодо життя студентів за кордоном, тема, в якій студенти не завжди виявляються компетентними та й зацікавленими. Від цього втрачають усі форми навчання, як розвиток комунікативно-інформаційного мовлення, так і, насамперед, формування соціально-політичної зрілості особистості, що сьогодні є на часі. Складність поєднання в проблемно-дискусійній моделі навчання засвоєння програмного матеріалу з іноземної мови та формування особистості криється в тому, що потребує, насамперед, від викладача не лише лінгвістичної, а й суспільно-політичної компетентності, з одного боку, та відповідного методологічного забезпечення – з іншого. Не останню роль відіграє і відсутність зацікавленості або й компетентності викладацького складу в питаннях формування особистості. Наразі за мету студіювання маємо до певної міри заповнити прогалини, які склалися в методологічному та методичному забезпеченні формування громадянських якостей особистості студента в